

ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРОМИСЛОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БИЧКА КРУГЛЯКА В АЗОВСЬКОМУ МОРІ

Демченко В.О.

*Міжвідомча лабораторія моніторингу екосистем Азовського басейну
Інституту морської біології та Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького,
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь Запорізька обл., 72312, Україна
demvik.fish@gmail.com*

Раціональне використання водних біологічних ресурсів передбачає чітке розуміння стану популяцій промислових видів риб та їх запасів в акваторіях моря. Основою стабільного використання окремих популяцій ресурсних видів є чіткі правила та управлінські рішення, які спрямовані на регулювання обсягів виловлення, місць промислу, методів лову та багато іншого.

Бичок кругляк, у зв'язку зі своїми біологічними особливостями (донна риба, яка слабо рухається, прихильна до певного району, який багатий кормом, зі слабо вираженими міграціями на далекі відстані), більш вразливий для промислу, ніж інші види риб. Саме тому його запаси, у порівнянні з іншими запасами багатьох короткоциклічних риб, використовуються більш інтенсивно і всі зміни, викликані впливом промислу на популяцію бичка, виявляються більш чітко. Вплив промислу на популяцію бичка добре простежується ще й тому, що лов його здійснюється за допомогою селективних знарядь лову, що виловлюють більш дорослих риб.

Бичок кругляк в Азовському морі завжди мав важливе промислове значення. Його промисел здійснює як Україна, так і Росія. Довгий час загальна частка його річного улову коливалася в межах 7–22% від загального обсягу виловленої риби. Останні роки даний вид став домінантом у річних уловах і складає на сьогодні близько 60 % виловленої риби в Азовському морі. В 2015–2017 рр. сумарний річний вилов обох країн коливався в межах 27,7–31,2 тис. т. Україна виловлює близько 60–70% загального річного виллову бичка кругляка. Значні улови виду вимагають ефективних підходів використання даного ресурсу, що дозволить забезпечити стабільний та багаторічний його вилов.

Промисел бичків в Азовському морі регламентується режимом рибальства в басейні Азовського моря, що затверджується кожного року.

Лов в Азовському морі здійснюється як в межах п'ятикілометрової прибережної зони, так і у відкритому морі.

Обсяги вилучення та методи ведення промислу в п'ятикілометровій прибережній зоні визначаються без погодження з російською стороною. Україна, як і Росія, самостійно визначає запас та ліміт, вирішує яку кількість та строки лову необхідно впровадити. У відкритій зоні обсяги вилучення та кількість знарядь лову і інші особливості промислу визначаються в рамках засідання Російсько-Української комісії з питань рибальства в Азовському морі.

Особливості популяції бичка кругляка характеризуються швидким темпом відновлення його стада, що пов'язано з коротким життєвим циклом, раннім дозріванням та порційним нерестом. Нажаль, навіть це не рятує вид від перевилу та зниження чисельності.

Сучасне управління промислом, окрім лімітів, здійснюється за рахунок обмеження вилучення молоді. Молоддю вважаються всі особини, які мають промислову довжину до 10 см. Промисел може здійснюватися лише за умови, коли в уловах відмічається не більше 20% молодих особин.

В умовах значних показників ННН-рибальства, які згідно даних Інституту рибного господарства та екології моря (м. Бердянськ) становлять 50% від загально вилову виду бичка кругляка, тенденція до збільшення річних уловів може призвести до перевилу та стрімкого падіння запасів виду.

Загалом на сьогодні головними проблемами управління промислом бичка кругляка є:

- *Низький рівень контролю за користувачами.* (В сучасних технічних умовах впровадження системи моніторингу суден може стати найефективнішим методом).

- *Недосконалість законодавства та значна кількість суперечностей природоохоронного та рибогосподарського законодавства.* (Неузгодженість промислового рибальства на територіях ПЗФ, відсутність інструкцій щодо визначення лімітів в межах ПЗФ).

- *Відсутність сучасних підходів до управління ресурсами.* (Основним важелем управління є обмеження та заборона, що не сприяє ефективному управлінню).

- *Нестача репрезентативних даних щодо стану популяцій промислових видів риб.* (Незважаючи на наявність великої кількості наукових програм, доступних та репрезентативних наукових даних, їх не вистачає для оцінки стану популяцій промислових видів риб).

- *Відсутність даних щодо місць нересту, нагулу, зимівлі промислових видів риб в Азовському морі.* (Нестача цих даних не дозволяє ефективно

здійснювати управління промислом та контролювати промислові та науково-дослідні роботи).

- *Низький рівень фінансування науково-дослідних робіт.* (Нааявне фінансування та наявна матеріально-технічна база не дозволяють реально виконати якісні наукові дослідження).

- *Велика кількість науково-дослідних програм, які не мають практичного значення та наукової цінності.* (Значна кількість програм дублюється, частина є недоцільними, частина не можуть виконуватися у зв'язку з законодавчими обмеженнями).

Першочерговими кроками з покращення системи управління популяцією бичка кругляка в Азовському морі повинні стати: відновлення роботи системи моніторингу суден, впровадження сертифікату походження рибної продукції, організація оцінку запасів бичків з використанням різних методів обліку та оцінки, скасування або значне збільшення п'ятикілометрової прибережної зони та методичних підходів щодо визначення запасів риб в даній зоні та особливостей контролю вилову мігруючих риб; перегляд підходів щодо виконання наукових робіт, які передбачають вилучення водних біоресурсів, збільшення обсягів фінансування наукових досліджень, розширення місць заборонених для промислового лову.

V.O. Demchenko

*The Interdepartmental Laboratory of Ecosystem Monitoring of
the Azov Sea Basin at the Institute of Marine Biology
and Melitopol State Pedagogical University named after B. Khmelnytsky,
Ukraine, Zaporozhye region, Melitopol, Hetmanska str., 20, 72312
demvik.fish@gmail.com*

PROBLEMS OF RATIONAL FISHING OF ROUND GOBY ON THE SEA OF AZOV

Given that the round goby have a value for the fishing industry in the Azov Sea, the negative changes in the structure of its population were identified. This situation needs the implementation actions in management and legislation to reduce the fishing pressure on this species. Thus, a number of measures aimed at strengthening the control over the use of the resource, improving the scientific provision of stock assessment, the prohibition of fishing in certain areas of the sea should be implemented.